

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Güncel Durum ve Sorunlar

Bu belgenin amacı, uygulamadaki sorunları ve süreci kolaylaştırıcı ve sadeleştirici yönde çeşitli öneriler sunmaktır.

1. İnceleme süreci

Yabancıların çalışma ve oturma izni almasına ilişkin çeşitli yasal düzenlemeler ve uygulamalarının Dışişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı kurumları tarafından yürütülmesi, başvuru süreçlerinde karışıklığa ve zaman kaybına neden olmaktadır.

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, çalışma izni başvurularının otuz gün içinde sonuçlanacağını düzenlemektedir. Ancak uygulamada ne yazık ki söz konusu süre aşılmaktadır. İncelemeyi yürüten memurlar, genellikle otuz günün sonunda eksik evrak bildiriminde bulunarak başvuran kişiden söz konusu evrağı talep etmektedir. Bu evrağın temin edilip sisteme yüklenmesi ve yeniden incelenmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gönderilmesi, sürecin uzamasına neden olmaktadır.

2. Doğrudan yabancı yatırımların değerlendirilememesi

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, özellik arz eden doğrudan yabancı yatırımlar için bazı kriterler getirmiştir. Bir yatırımın, özellik arzeden doğrudan yabancı yatırım sayılabilmesi için söz konusu kriterlerden yalnızca birinin sağlanması yeterli olup, kriterlerin tümünü karşılaması gerekmemektedir. Bununla birlikte uygulamada, çalışma izni başvuru dosyasını inceleyen memur ile ilgili şube müdürü, doğrudan yabancı yatırımlar kriterlerini farklı şekilde değerlendirebilmektedir. Söz konusu durum, zaman zaman başvuruların reddedilmesine veya eksik evrak talep edilmesine ve böylelikle başvuru sürecinin uzamasına neden olmaktadır.

Yukarıdaki problemlerin yanı sıra, Türkiye'ye yatırım yapmak ve istihdam yaratmak isteyen yabancı şirketlerin yatırım planlarının değerlendirilemediği, hatta çalışma izni başvurularının reddedildiği görülmüştür. Yabancı yatırımcılar, ilk etapta Türkiye'de bir şirket kurmakta ve kendi temsilcisini atayarak faaliyet ve yatırım alanlarını genişletmektedir. Çalışma iznine başvuru süreci, yabancı sermayeli şirketlerin kuruluş aşamasında, yani ilk şirket yetkilisinin atanması ile birlikte gündeme gelmektedir. Bu aşamada çalışma izni başvurularının reddedilmesi veya değerlendirme süresinin uzaması, Türkiye'ye yatırım yapmak isteyen şirketleri zor durumda bırakabilmektedir.

Türkiye'ye yeni giriş yapacak, doğrudan yabancı yatırımlar kanununa tabi şirketler için izin prosedürleri daha teşvik edici şekilde kolaylaştırılmalıdır.

3. Yurtiçi ve yurtdışı başvuru usulüne ilişkin açıklamaların yeterli olmaması

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın internet sitesinde, yurt içi ve yurtdışı başvuru süreçlerine ilişkin açıklamalar yeterli değildir. Örneğin yurt içi başvurusunun, Türkiye'de ikamet eden ve en az altı ay süreli geçerli ikamet izni olan yabancılar tarafından yapılabileceği ve başvurunun altı aylık ikamet süresi içinde yapılabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte, en az altı aylık ikamet izni olan yabancıların, çalışma izni başvurusu değerlendirme süresi içinde ikamet izninin sona ermesi durumunda sürecin ne şekilde işleyeceği "*yurt içi başvuru*" başlığı altında değil, "*duyurular*" altında açıklanmıştır. Söz konusu durumda yabancı, tekrar yurtdışına çıkıp çalışma vizesine başvurmak zorundadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın değerlendirme süresinin uzun olması nedeniyle, yabancıya ek bir külfet yüklenmektedir.

Çalışma izni başvurusu yapılmadan önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan bilgi alınmak istenmesi halinde de, farklı ve zaman zaman çelişkili bilgi verilebilmektedir. İnternet sitesinde duyurusu yapılan Alo 170 bilgi hattı ise ayrıntılı bilgi edinme açısından yetersiz olup zaman zaman çelişkili bilgi verebilmektedir.

Ayrıca, başvuru için evraklar teslim edildikten sonra verilecek olan bir numara ile sürecin internet üzerinden takip edilebilmesi yararlı olacaktır.

4. Vize ve oturma izinleri konusundaki farklı uygulamalar

Emniyet müdürlüklerinin uygulamalarında farklılıklar yaşanabilmektedir. Örneğin turistik vizeyle Türkiye'ye giriş yapan bir yabancıların ikamet izni süresi sona erdikten sonra uzatma yapamaması kuralı mevzuatta yer almamaktadır ancak bu kural bazı il emniyet müdürlükleri tarafından uygulanmaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun bazı maddeleri henüz yürürlüğe girmediğinden, uygulanmakta olan 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'un 10. maddesi uyarınca, yabancı, ikamet süresinin dolmasından itibaren onbeş gün içerisinde süre uzatımı başvurusunda bulunmakla yükümlüdür. Sonuç olarak ikamet süresinin uzatılması mümkün iken, turistik amaçlı ikamet izninin uzatılmaması hususu uygulamada karışıklık yaratmaktadır.

Uygulamada, turistik amaçlı ikamet izninin sona ermesi halinde, mevzuatta belirtilen onbeş günlük süre içinde mi yoksa bu süre henüz başlamadan önce mi yurtdışına çıkılması gerektiği hakkında da emniyet görevlileri arasında bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu durum da yabancıların ikamet sürelerini kaçırmalarına ve dolayısıyla ceza ödemelerine neden olabilmektedir.

İkamet izninin ilk alımı ya da yenilenmesi için Türkiye'de başvuru yapılması halinde, randevu başvurusunun yapıldığı tarihten aylar sonrasına verilebilmektedir. Bu ise, yurtdışına çıkılması gereken durumlarda şirketler açısından ciddi sorunlara neden olmaktadır. Bu husus özellikle İstanbul ili açısından geçerlidir. Yoğun iş yükü altında olan İstanbul Yabancılar Şube Müdürlüğü'nde kapasitenin genişletilmesi ve personel sayısının artırılması, üst düzey görevlerde bulunan yabancı uyruklu çalışanlar için ayrı bir birim oluşturularak bu kişilerin başvurularıyla bu birimin ilgilenmesi yararlı olacaktır.

İkamet izni, kural olarak yabancı uyruklu kişinin Türkiye'de ikamet edeceği ilin ilgili Yabancılar Şube Müdürlüğü'nden alınmaktadır. İkamet izni başvurusunda sunulacak evrak ve bilgiler Kanun'da açıkça ve eksiksiz olarak düzenlenmiş olmakla birlikte her ilin Yabancılar Şube Müdürlüğü'nün talep ettikleri bilgi ve belgeler birbirinden farklılık

göstermektedir. Hatta telefonla bilgi alındıktan sonra dahi sunulan evrak konusunda sorun çıkarılabilmekte ve başka evrak talep edilebilmektedir. Örneğin, ikamet izni başvurularında bazen yabancı çalışanın talep edilen ikamet izni süresince geçerli kira sözleşmesi kabul edilebilirken, bazen otel rezervasyonunun da kabul edilebileceği bilgisi verilebilmektedir. Bir başka süreci zorlaştırıcı örnek ise, şayet otel rezervasyonu ile başvuruluyorsa, talep edilen ikamet izni süresi boyunca ilgili otel odasının ücretinin tamamının ödenmiş olduğuna dair faturanın sunulması talebidir.

Bu durumda, örneğin, yurt dışında bir toplantıya katılması gereken yabancı üst düzey yöneticinin, kanuni süresi içinde yenileme başvurusu yapmış olması ve başvurunun kabul edildiği bilgisinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından onaylanmış olmasına rağmen, yeni çalışma izninin düzenlendiği bir dönemde havaalanı polisi tarafından, çalışma izni ve ikamet izni olmaksızın yurtdışına çıkması halinde Türkiye'ye dönüşüne izin verilmeyeceği ve bürokratik işlemlere en başından ve konsolosluk aracılığı ile başlaması gerekeceği şekilde bilgilendirilmesi üzerine sıkıntılı bir süreç yaşanabilmektedir. Havaalanı polisleri bu uygulamanın hukuki dayanağını "giriş-çıkış uygulamalarını düzenleyen iç yönerge" olarak belirtmektedir.

11 Nisan 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 7. Maddesinin a bendinde pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayan yabancıların Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilecekleri belirtilmektedir. Bu madde lafzından, bu belgelerden herhangi birine sahip olmayan yabancıların geri çevrilebileceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yasal süresi içinde çalışma ve ikamet iznini uzatma başvurusunda bulunulması, zamanaşımı süresini askıya almakta olup, bu nedenle yabancı uyruklu kişinin Türkiye'ye giriş-çıkışının engellenmemesi gerekmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere bu husus üzerinde İçişleri Bakanlığı, hem Dışişleri Bakanlığı, hem de ikamet izni başvurusu yapılan polis müdürlüğü aynı görüşte iken, havaalanı polisi iç yönergeyi dayanak göstererek yabancı uyruklu kişilerin serbest dolaşım hakkını engelleyebilmektedir.

Çalışma izni başvurusu yapılır yapılmaz, bu kişilere çalışma izni başvurusu yaptığının dair (internet sitesinden alınabilecek çıktı dışında) resmi bir vesika verilmesi ve çalışma izni çıkana kadar bu geçici vesika ile yabancı çalışanların yurtdışına çıkış ve daha sonrasında Türkiye'ye dönüşleri konusunda kolaylık sağlanması yararlı olacaktır.

Çalışma izni çıktıktan sonra 1 ay içerisinde ikamet tezkeresine işletmek gereklidir. Ancak ikamet tezkeresi için online randevu almak yoğunluk olduğu dönemlerde 1 aydan uzun sürebilmektedir. Çalışma izni çıkan kişilerin ikamet tezkeresi işlemlerini birleştirmek ya da önceliklendirmek konusunda çözümler geliştirilebilir.

İkamet izni ile çalışma iznine başvuruluyor ise; B grubundaki kişi maksimum 6 aylık ikamet izni alabilmektedir. Örneğin, ikametinin bitmesine son iki ay kala çalışma iznine başvurduğu durumda, süreç uzar ise çalışma izni ikamet izni bitince çıkmakta, bu durumda kişinin yurt dışına gidip Konsolosluktan çalışma vizesini alıp gelmesi istenmektedir (yeni çıkan düzenleme). Bu ise ek maliyet anlamına gelmektedir. Ayrıca ikamet izni bitmiş ve ülkede kalıyor ise kişi yurt dışına çıkarken ceza ödemek zorunda kalmaktadır. Bu uygulamanın çalışma izin başvurularında yaşanabilecek olası gecikmeler dikkate alınacak şekilde yeniden düzenlenmesi yararlı olacaktır.

5. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun gerekçesinde, uluslararası koruma dışında kalan yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalışı, ülkeden çıkışı, vize ve ikamet izni işlemleri ile Türkiye'de buldukları sürece sahip oldukları hak ve yükümlülükleri düzenleyen 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'un güncel sorun ve gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı belirtilmektedir. Söz konusu kanunların yanı sıra, Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin de güncellenmesi gerekmektedir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun "ikamet izni başvurusu" başlıklı 21/5 maddesi, başvuru değerlendirme süresini doksan (90) gün olarak belirlemiştir. Söz konusu süre oldukça uzun olup daha kısa bir değerlendirme süresinin belirlenmesi yararlı olurdu.

İkamet izinlerinin uzatılmasına dair 24. maddede, uzatma başvurusunda bulunanların ilgili valilik tarafından verilecek harca tabi olmayan bir belge ile haklarında karar verilinceye kadar Türkiye'de ikamet edebilmesinin düzenlenmiş olması, uygulamadaki belirsizliğin giderilmesini sağlayacaktır. Çalışma izninin ikamet izni sayılmasına dair 27. maddede, çalışma izin belgesi ile çalışma izni muafiyet teyit belgesinin ikamet izni sayılacağı düzenlenmiştir. Aslında birbirine bağlı olan bu iki iznin tek bir izinde birleşmesinin sağlanması izin sürecinin kısalmasına yardımcı olacaktır.

6. Evrak talep süreci

Türkiye'de ilk kez çalışma başvurusunda bulunulan bir yabancından talep edilen evrakın eksiksiz şekilde sunulmasının öngörülmesi şüphesiz ki kaçınılmazdır. Ancak, Kanun'da düzenlenen süreler içerisinde halihazırda Türkiye'de yasal olarak ikamet eden ve çalışan bir kişinin çalışma izninin yenilenmesi ya da uzatılması için yapacağı başvuruda daha önce sunulmuş olan ve güncellenmeye tabi olmayanlar dahil (doğum tarihi, üniversite diploması örneği gibi) tüm bilgi ve belgelerin aynen istenmesi uygulamada zaman açısından sorunlara yol açmaktadır. Daha önce sunulmuş güncellenmeye tabi olmayan belgelerde eksiklik olması halinde, eksik evrak daha sonraki bir tarihte sunulmak şartı ile yabancı çalışanın çalışma izninin yenilenmesinin uygulamada kolaylık sağlayacaktır.

Ayrıca, talep edilen evrak listesinde mümkünse sadeleştirmeye gidilmesi de yararlı olacaktır.

Konsolosluklar çalışma vizesi başvurusu için farklı evraklar isteyebilmekte veya süreç farklı olabilmektedir. Konsolosluklarda çalışma vizesi başvurusu için bir düzenleme getirilmesi ve istenen evrakların standart olması yararlı olacaktır.

Konsoloslukların çoğu iş sözleşmesi sunulmasını istemektedir. Ancak gelen yabancıların çoğu atama ile gelmekte dolayısı ile iş sözleşmeleri bulunmayabilmektedir. Bazı konsolosluklar sözleşme olmaması durumunda başvuruyu kabul etmemektedir. Sözleşme imzalama zorunluluğun kaldırılarak atama yazısı örneğinin kabul edilmesi yararlı olacaktır.

7. Türk-Yabancı çalışan oranı

Genel olarak, her yabancı çalışan için 5 Türk vatandaşı çalışan kuralı, projeler için uzman personelin sınırlı sayıda gelebilmesine yol açmaktadır. Projenin gerekli know-how ve

standartta yürütülebilmesi açısından bu oran daha fazla yabancı uzman çalıştırabilecek yönde düzenlenebilir.

Her 1 yabancı çalışan için 5 Türk personelin istihdam edilmesi kuralı, özellikle irtibat büroları ve yabancı şirketlerin doğrudan temsilcilikleri şeklinde faaliyet gösteren işyerleri için zorlayıcı olmaktadır. Çoğu zaman şirket temsilcisi gibi kilit personelin haricindeki yabancı personel, proje bazlı bir iş ya da diğer Türk çalışanlara şirket içi eğitim vermek amacıyla belirli bir süre için Türkiye'ye gelmektedir; ancak bu tip küçük ölçekli ofislerde her zaman 5 Türk personelin istihdamı gerekli olmadığından, yabancı şirket merkezinden belirli bir dönem için gelen yabancıların izin prosedürlerinde büyük sıkıntılar yaşanmakta, izinler alınmamaktadır.

Holding çatısı altında faaliyeti bulunan grup şirketlerinin her birinin temsilcilik ofisi için ayrı bir temsilci (key personnel) tayin edilmesi talep edilmektedir. Holdingin bağlı şirketlerinden irtibat büroları için tek bir Türkiye temsilcisi atanabilmelidir. Holdingi temsil eden kişinin, grup şirketlerini de temsil etmesinde bir kısıtlama bulunmamalıdır.

8. Lisanslar

Teknik bir proje için gelen kişiler yönetici olsa bile genelde mühendis lisansı sahibidir. Mühendis diplomasına sahip olup mühendis olarak çalışacaklar için diploma denklik alınması gereklidir. Bu uygulamada;

a. Bu kişiler A grubu ülkesi vatandaşı ise (*EU member countries, OECD member countries, USA, Germany, Australia, Austria, Belgium, Denmark, Finland, France, Holland, United Kingdom, Spain, Sweden, Switzerland, Italy, Japan, Canada, Luxembourg, Norway, Portugal, New Zealand, Greece, Ireland, Czech Republic, Hungary, South Korea, Mexico, Poland, Slovakia, Slovenia, Lithuania, Latvia, Estonia, Malta and Southern Cyprus.*) süreçleri 4- 6 ay sürmektedir ki bir çoğunun görevi bir yılda zaten sona ermektedir.

b. Bu kişiler B grubu ülkelerden (B Grubu ülkeler = A grubu olmayan ülkeler) seçilirse diploma denklik verilmediği durumlar olabilmektedir. YÖK diploma denklik verirken kişilerin uyruğunu, yürürlükte bu hüküm olmamasına rağmen pratikte dikkate alabilmektedir. Diploma denkliği alamayanlar için çalışma izni de almakta sorun yaşanmaktadır.

c. Kişiler mühendis olarak değil yönetici olarak çalışacak ise Bakanlık genelde imza yetkisi veya yönetim kurulu kararı istemektedir. Her yöneticiye imza yetkisi şirket iç prosedürü gereği verilemeyebilmektedir. Bu sebeple diploma denklik istenme riski ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Ayrıca, mühendislik mezunu yabancıların Türkçe sınavına girmesinin talep edilmesi, çalışma izni alınmasının uzamasına sebep olmaktadır.

9. Görev devir-teslimi

Çalışma izni başvurusu yaparken “iki yabancı çalışana aynı görev verilemez” kuralı sebebi ile özellikle görev bitimi esnasındaki iş devri safhasında aynı görev ve seviyede iki çalışanın yasal olarak eş zamanlı çalışabilmesi ihtiyacı karşılanamamaktadır. Mevcut uygulamada eski görevlinin izni iptal edilmedikçe yeni görevli yasal olarak çalışmaya başlayamamaktadır. Bu kuralın kaldırılması veya mağduriyeti giderici nitelikte düzenlenmesi yararlı olacaktır.

10. SGK Uygulamaları

Her lke vatandaşının SGK'sı Türkiye'de kabul görmemektedir. SGK'sı kabul edilmeyen ülkelerden gelen yabancılardan maaşı yurt dışından dense bile SGK payı Türkiye'den ödenmekte, bu ise firmaya maliyet olarak yansımaktadır.

SGK payı Türkiye'de ödenen yabancılardan çalışma amaçlı ikamet tezkeresi aldığı gün itibariyle SGK'sı yatırılmalıdır. Aksi halde cezai durum doğmaktadır. Ayrıca bazı SGK birimleri çalışma izni çıktığı tarih itibariyle bir ay içinde SGK payı ödenmez ise ceza kesebilmektedir. Yabancı çalışanın çalışma izni çıktıktan sonra vizesini alması, Türkiye'ye gelmesi ve İstanbul'da çalışacak ise ikamet iznine (Emniyet'teki randevu sisteminden ötürü) başvuru yapması bir ayı geçebildiği için, şirketlere yasal prosedürdeki eksik düzenleme sebebi ile SGK tarafından ceza kesilebilmektedir.

Bazı şirketlerin farklı illerde şubeleri bulunmaktadır ancak yabancı çalışan nerede çalışacak ise o şirketin SGK numarası ile başvuru yapılmaktadır. O SGK numarasında yeterli sayıda Türk alışan olup olmadığı sorgulanmakta, "5/1" kuralına uymuyorsa çalışma izni verilmemektedir. Firma aynı ise farklı şubelerin Türk alışanlarının da sayılması mümkün olabilmelidir.